

Література

1. Опилкин А. Правый популизм в Западной Европе: особенности политического процесса // Аналитика RISI. Проблемы национальной стратегии. №3 (60), 2019. URL: <https://riss.ru/article/15637/>.
2. Итоги выборов в Европарламент: усиление фрагментарности и неопределенности. URL: <http://eadaily.com:8080/ru/news/2019/06/04/itogi-vyborov-v-evroparlament-usilenie-fragmentarnosti-i-neopredelennosti>.
3. Forbrig J. German far right's breakthrough moment. URL: <https://www.politico.eu/article/germany-election-2017-far-right-not-going-anywhere/>.
4. Margaret Thatcher's Speech to the College of Europe ("The Bruges Speech"). URL: <https://www.margaretthatcher.org/document/107332>.
5. Taggart P. A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. – European Journal of Political Research, 1998. 33 (3), P. 363 - 388.
6. Дырина А.Ф. Евроскептицизм и популизм в Центральной и Восточной Европе. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evroskeptitsizm-i-populizm-v-tsentralnoy-i-vostochnoy-evrope-obzoro-materialam-angloyazychnyh-publikatsiy/viewer>.
7. Якунин В. И. Феномен евроскептицизма в контексте электоральных процессов современной Европы. – Полис. Политические исследования. 2017. № 5. С. 106 -121. URL: <https://www.politstudies.ru/files/File/2017/5/Polis-2017-5-Yakunin.pdf>.
8. Sondaggio Dire-Tecnè: aumentano gli italiani che vorrebbero uscire dall'Ue. URL: <https://www.dire.it/10-04-2020/446061-sondaggio-dire-tecne-aumentano-gli-italiani-che-vorrebbero-uscire-dallue/>.
9. Nancy J. Two years until the 2019 European elections: Special Eurobarometer of the European Parliament. European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/599336/EPRS_STU\(2017\)599336_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/599336/EPRS_STU(2017)599336_EN.pdf).

УДК 327(476+73)

Булик М.В.

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

ВІДНОСИНИ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ ТА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Ліквідація СРСР дозволила США активно включитися у процес міжнародного визнання нових незалежних держав пострадянського простору. Не виключенням стала й Білорусь. Так, вже 25 грудня 1991 р. США визнали її незалежність, а 28 грудня того ж року було встановлено дипломатичні відносини між країнами. У 1992 р. було відкрито представництва обох держав.

1992 – 1994 рр. у відносинах США та Республіки Білорусь (РБ) позначилися як роки найбільшого зближення та активного співробітництва. У 1992 р. було підписано угоду про приватні інвестиції, яка мала сприяти модернізації білоруської економіки (її дію було призупинено у 1995 р. через невиконання керівництвом РБ своїх зобов'язань), крім того, США сприяли участі Білорусі у програмах фінансування від МВФ. У 1993 – 1994 рр. відбулися візити вищого керівництва обох держав Б. Клінтона та С. Шушкевича, які знаменували найвищий рівень політичної довіри між країнами.

Наслідки приходу до влади О. Лукашенка, пов'язані зі змінами у Конституції, відмовою від європейської інтеграції тощо напряду вплинули змінам у відносинах між США та Білоруссю. Їхньому загостренню сприяв і скандал з резиденціями іноземних послів у Дроздах. Вже з кінця 90-х рр. ХХ ст. США перейшли до політики санкцій щодо представників білоруської влади на чолі з О. Лукашенком. Зокрема, вони послідовно не визнавали результатів президентських виборів, засуджуючи білоруський режим за порушення прав виборців та репресії проти опозиції. Крім того, оточення О. Лукашенка було звинувачене у постачанні зброї режимам С. Хусейна та С. Мілошевича, а також контрабандній торгівлі з Іраком поза програмою ООН «Продовольство в обмін на нафту», яка діяла у 1995 – 2003 рр. Як наслідок у 2003 р. офіційний Мінськ був звинувачений у тому, що на території Білорусі перебуває С. Хусейн та його сини [8]. Згодом це твердження було спростоване, однак політика США щодо режиму О. Лукашенка не пом'якшала.

Так, у 2004 р. сенатор Д. Маккейн, висловлюючи офіційну позицію США, заявив про готовність домагатися відсторонення білоруського президента. Згодом, О. Лукашенко був звинувачений у відмиванні грошей С. Хасейна. 6 жовтня 2004 р. Конгрес США ухвалив так званий «Акт про демократію у Білорусі», який містив вимоги про звільнення політичних та релігійних в'язнів, припинення переслідувань опозиції, ЗМІ, громадських та недержавних організацій, проведення вільних парламентських та президентських виборів [6]. Документ передбачав запровадження низки санкцій проти Білорусі, зокрема, заборону на кредити, займи, інші фінансові дії тощо. Було заблоковано сприяння отриманню білоруським урядом фінансових коштів у міжнародних фінансових установах. Також передбачалося проведення розслідування

щодо експорт Білоруссю озброєнь у країни, що підтримують міжнародний тероризм. Білоруський МЗС відповів на це звинуваченням США у втручанні у внутрішні справи країни та порушенні міжнародного права. За результатами президентських виборів 2006 р. у Білорусі США запровадили нові санкції проти О. Лукашенка, його оточення, а також державних компаній, які передбачали замороження банківських активів.

Світова фінансова криза, загострення відносин з російським керівництвом змусили О. Лукашенка шукати шляхи порозуміння з США. Намагаючись лавірувати між Заходом та РФ, білоруський президент пішов на певні поступки щодо діяльності опозиційних недержавних структур та ЗМІ. Водночас, отримавши за сприяння західних держав кредитну лінію від МВФ, О. Лукашенко у 2010 р. у черговий раз переобрався на новий президентський строк, що прогнозовано призвело до чергового загострення відносин з США. Попри це, американський уряд пішов на збереження співробітництва з білоруським режимом з низки питань, зокрема, боротьби з міжнародним тероризмом, гуманітарного співробітництва тощо. Більш того, у 2011 – 2015 рр. активізувалося військове співробітництво, зокрема, повітряний простір країни використовувався для забезпечення поставок вантажів для військ Антитерористичної коаліції в Афганістані. Крім того, у 2014 р. у РБ було закуплено близько 700 протитанкових ракет для сирійських повстанців [3].

Агресія Росії проти України і послідовна відмова білоруського керівництва підтримати її, а також перетворення Мінська на дипломатичний майданчик для переговорів між ворогуючими сторонами також вплинули на потепління відносин між США та режимом О. Лукашенка. Так, 11 вересня 2015 р. відбувся візит заступника Державного секретаря США П. Кеннеді, у рамках якого відбувалися консультації питань налагодження повноцінного дипломатичного представництва обох країн [2]. У наступні роки тенденція до зближення отримала подальший розвиток. Так, практично щезли критичні зауваження щодо політичних дій РБ та США, активізувалися й економічні відносини. В умовах посилення тиску з боку Росії білоруське керівництво проявляло активну зацікавленість у формуванні дружніх відносин з західними країнами.

Попри політичні суперечки в останні роки активно розвивалося економічне співробітництво США та РБ. Так, з 2013 р. білоруський експорт до США зріс більш ніж у два рази, досягши у 2019 р. 192,5 млн. дол. США [4]. У свою чергу, імпорт з США у цьому році становив 663,1 млн. дол. США [1]. Американські компанії є одними з провідних інвесторів у білоруську економіку, зокрема, сфери ІТ, машинобудування, переробної та харчової промисловості тощо.

Процес поступового налагодження політичного співробітництва було перервано через чергові президентські вибори у Білорусі, що відбулися 09 серпня 2020 р. Очікувано офіційним переможцем на виборах було оголошено О. Лукашенка. Вслід за цим у країні розпочалися масові протести населення з вимогами відставки багаторічного керманіча РБ та проведення чесних виборів. Реакція США на ці процеси була блискавичною. Вже 10 серпня 2020 р. Державний секретар США М. Помпео заявив про глибоку занепокоєність Сполучених Штатів проведенням виборів, які було охарактеризовано як невірні та несправедливі [9]. Також було засуджено терор щодо протестантів та обмеження доступу до Інтернету. Згодом у своєму виступі Д. Трамп охарактеризував ситуацію у Білорусі як «жахливу» та таку, що не відповідає нормам демократії [7]. Логічним наслідком стала відмова США визнати результати президентських виборів 24 серпня 2020 р. та заява про готовність запровадити нові санкції проти режиму О. Лукашенка [5]. Таким чином, відносини, що почали покращуватися на фоні участі керівництва Республіки Білорусь у так званому «Мінському процесі» та його прагнення диверсифікувати зовнішню політику, знизивши свою залежність від Російської Федерації, наštтовхнулися на традиційну для цих взаємин політичну «міну». Прагнення О. Лукашенка будь-яким чином зберегти владу над Білоруссю тривалий час викликало неприйняття у країнах Заходу, зокрема, США, але запроваджені санкції не охоплювали найбільш чутливі сектори економіки країни. До того ж обмеженість санкцій пояснювалися й тим, що результати виборів не викликали у Білорусі масштабних протестів, подібних подіям в Україні у 2004 р. Політичні протести 2020 р. показали, що в Білорусі з'явилася велика кількість громадян, не готових змиритися з подальшим правлінням О. Лукашенка. Тривалість протестів, їх розмах та готовність протистояти жорстким діям влади змушують уряди західних країн більш активно реагувати на них. Не став виключенням й уряд США, який, тим не менш, було піддано критиці у національних ЗМІ за надто мляву, на їхню думку, реакцію на події у Білорусі. Це, на думку журналістів, було пов'язано з тим, що Д. Трамп є прихильником авторитаризму та противником широкомасштабних народних виступів. До того ж у самих США восени 2020 р. тривали президентські вибори, на яких шанси чинного президента переобратися були доволі невеликими, а тому активна підтримка кампанії громадянських протестів у Білорусі могла б створити несприятливі для Д. Трампа асоціації у власній країні. Водночас, перемога Д. Байдена створила принципово нову зовнішньополітичну ситуацію, в якій позиція США з тих чи інших політичних проблем стане більш активною. Слід очікувати, що протистояння в Білорусі отримає від нової американської адміністрації жорстку оцінку, що не сприятиме збереженню режиму О. Лукашенка. З іншого боку, жорстка ізоляція фактичного керманіча Білорусі сприятиме посиленню впливу Російської Федерації та змушуватиме його до подальших поступок офіційній Москві щодо обмеження суверенітету республіки. Це, безперечно, буде

враховуватися американським урядом і змушувати його шукати нові шляхи реагування на політичну кризу в РБ. На нашу думку, одним з основних факторів, що будуть впливати на позицію США, стане здатність білоруського суспільства до підтримання тривалих протестів та продовження їхнього жорстокого придушення з боку режиму О. Лукашенка.

Література

1. Импорт товаров из Республики Беларусь по отдельным странам вне СНГ. URL: https://www.belstat.gov.by/upload-belstat/upload-belstat-excel/Official_statistika/Godovwe/Import_vne_SNG19g.xlsx (дата звернення: 01.12.2020).
2. Макей обсудил белорусско-американские отношения с замглавы Госдепа США. URL: <https://news.tut.by/politics/464182.html> (дата звернення: 01.12.2020).
3. Сколько Беларусь зарабатывает на войне в Сирии? URL: <https://naviny.belsat.eu/ru/news/skolko-belarus-zarabatyvaet-na-vojne-v-sirii/> (дата звернення: 01.12.2020).
4. Экспорт товаров из Республики Беларусь по отдельным странам вне СНГ. URL: https://www.belstat.gov.by/upload-belstat/upload-belstat-excel/Official_statistika/Godovwe/Export_vne_SNG19g.xlsx (дата звернення: 01.12.2020).
5. Brown S. EU and US agree on sanctions against Belarus. URL: <https://usatodaynews.live/2509-eu-and-us-agree-on-sanctions-against-belarus.html> (дата звернення: 01.12.2020).
6. H.R.854 - Belarus Democracy Act of 2004. URL: <https://www.congress.gov/108/plaws/publ347/PLAW-108publ347.pdf> (дата звернення: 01.12.2020).
7. Holland S., Psaledakis D. URL: <https://www.reuters.com/article/us-belarus-election-usa-trump-idUSKCN25D1QW> (дата звернення: 01.12.2020).
8. Jehl D. After the War: Detainees; Hussein's Top Aide Got Belarussian Passports, U.S. Officials Say. URL: <https://www.nytimes.com/2003/06/25/world/after-war-detainees-hussein-s-top-aide-got-belarussian-passports-us-officials.html> (дата звернення: 01.12.2020).
9. Presidential Elections in Belarus. Press Statement. August 10, 2020. URL: <https://www.state.gov/presidential-elections-in-belarus/> (дата звернення: 01.12.2020).

УДК 327(410):061.1ЄС

Гільченко О.Л.

кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

ВРЕХІТ - ШЛЯХ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Великобританія завжди займала особливу позицію щодо західноєвропейської інтеграції. Ще з моменту приєднання Великобританії до ЄС в 1973 році вона мала особливий політичний статус і роль в Європі. Після підписання Маахтриської угоди та створення ЄС у 1991 р. Лондон представив свою модель євроінтеграції, яка полягала у підтримці розширення ЄС з одночасним негативним ставленням до поглиблення. Великобританія ніколи не прагнула до повноцінного злиття з ЄС. Вона в обмеженому форматі приєдналася до Шенгенської угоди і не стала переходити на євро. Основними причинами цього є віддалене від континенту становище, особливі національні традиції та неоліберальна економічна модель, що відрізняється від економік інших європейських країн. Як наслідок, усередині Великобританії загострилася дискусія щодо необхідності та практичної доцільності такого типу інтеграції.

Ідея про вихід Великої Британії з ЄС народилася ще на початку 90-х. Просувала її маловідома на той час Партія незалежності Сполученого Королівства. Втім, євроскептики і прихильники виходу Британії з Євросоюзу були і серед представників інших політичних сил. У тому числі Консервативної партії – однієї з провідних партій держави.

Гострої фази євроскептицизм набув після 2008 р., коли вибухнула світова економічна криза, яку за масштабами можна порівняти з Великою депресією. А остаточної перемоги серед громадськості ідея Brexit набула після подій «арабської весни» 2011 р. на міграційній кризі ЄС, як її наслідків. У Великій Британії стало зростати невдоволення мігрантами, соціальна турбота про яких посилювала навантаження на бюджет країни. А також значними витратами, які несла Британія через членство в Євросоюзі. Відповідно, думка про вихід з ЄС набувала все більшої популярності в політичних та громадських колах.

Д. Кемерон на Всесвітньому економічному форумі в Давосі оголосив подальшу євроінтеграцію помилкою і заявив, що, будучи великим гравцем на ринку ЄС, Великобританія вже бере участь у вирішенні ключових загальноєвропейських завдань: підвищення конкурентоспроможності, боротьби з тероризмом і змінами клімату. Для прийняття подібних рішень, додав він, подальшої інтеграції не потрібно. Він заявив, що настав час переглянути пункти угоди з Євросоюзом. Коли нові умови співпраці будуть узгоджені, влада представить їх на розгляд громадян. Якщо Консервативна партія переможе на парламентських виборах в 2015 році, то до 2017 року встигне провести референдум, заявив прем'єр-міністр.